

dr Zdzisław Czaplicki
Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego
Oddział w Olsztynie

PIENIĄDZ JEST PANEM ŚWIATA

Muzeum Nowoczesności – NUMIZMATYKA POLSKA W 100-LECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

Olsztyn, 22.11.2018 r.

dr Zdzisław Czaplicki

MARSZAŁEK JÓZEF PIŁSUDSKI NA
MONETACH I BANKNOTACH POLSKICH

#

MARSHAL JÓZEF PIŁSUDSKI ON
POLISH COINS AND BANKNOTES

#

#

PIENIĄDZ (kruszcowy i papierowy) wywiera istotny wpływ na ludzkie życie, na naszą codzienność. Dostyc często decyduje o naszym powodzeniu czy pozycji społecznej. To on otwiera przed nami nowe możliwości i zawsze wzbudza silne emocje.

MONETA – fascynuje, przyciąga, zachwyca.

HEMIHEKTA jest jedną z najstarszych i pierwszych monet na świecie. Moneta została wybita między 650 a 651 r. p. n. e na terenie starożytnej krainy Lidii. Jest monetą niewielką wykonaną z elektronu czyli naturalnego stopu złota i srebra, o dużej sile nabywczej. W odróżnieniu od środków płatniczych tamtych czasów miała wybity symbol władzy królewskiej głową lwa.

Hemiheka na ekspozycji NBP.

Źródło. NBP Centrum Pieniądza. Listopad 2017 r.

DENAR – uważany jest za najstarszą polską monetę. Król Bolesław Chrobry był pierwszym władcą, który bił monety - srebrne denary. Na jednym z nich jest zamieszczony symbol „strzała w drzewie życia”. W owym czasie bicie własnej monety było symbolem konsolidowania się państwa, suwerenności, a zazwyczaj także, przyjęcia chrześcijaństwa.

Źródło: NBP Centrum Pieniądza NBP. Poznaj fascynujący świat pieniądza. Sierpień 2018 r.

NAJCENNIEJSZA I NAJPIĘKNIEJSZA MONETA W HISTORII POLSKI

Jest to: 100-dukatowa z 1621 roku, z czasów panowania Zygmunta III Wazy wybitna w Mennicy Koronnej w Bydgoszczy. Awers przedstawia popiersie króla Zygmunta III Wazy. Jest największą monetą dukatową wybitą w Polsce. Ma 70 mm średnicy, waży nieco ponad 357 gramów i wykonana jest ze złota o próbie 967. Moneta nie należała do waluty obiegowej, miała charakter okolicznościowy i traktowana była jako podarunek władcy. Jej nakład wynosił zaledwie kilka egzemplarzy. Na aukcji w Nowym Jorku w 2008 r. kupiona za 4,5 mln zł.

Źródło. NBP Centrum Pieniądza. Październik 2012 r.

W 1794 r. wyemitowano pierwsze polskie pieniądze papierowe. Za ich emisją stały władze powstania kościuszkowskiego. Pieniądze te miały na celu sfinansowanie kosztów powstania. Po jego upadku, złote polskie nie zniknęły zupełnie z obiegu. Od 1828 r. były emitowane przez nową instytucję – Bank Polski – pierwszy Bank Centralny w naszym kraju, działający na terenie Królestwa Polskiego.

Monety i banknoty obiegowe i kolekcjonerskie są emitowane z okazji ważnych rocznic lub upamiętniają wybitne postacie narodu polskiego, autorytety i ich znaczący wkład i rolę jaką odegrały w historii Polski i na arenie międzynarodowej. Jednocześnie prowadzą do rozwijania zainteresowań polską kulturą, nauką i tradycją. To pokazanie pieniądza poprzez trzy podstawowe kategorie: historię, etykę i estetykę, tzn. jako dzieło sztuki.

Do wybitnych postaci narodu polskiego, których wizerunki zamieszczono na rewersach monet należą osoby reprezentujące wiele dziedzin życia publicznego – polityki, wojska, religii, nauki, ekonomii, literatury, sztuki, a także Polscy królowie.

#

Ważną grupę osób zamieszczonych na monetach stanowią wojskowi i politycy walczący o odzyskanie przez Polskę w 1918 r. niepodległości: Józef Piłsudski, Józef Haller, Ignacy Jan Paderewski i Roman Dmowski, których uważa się za ojców niepodległości.

Celem publikacji i referatu jest prezentacja monet i banknotów obiegowych i kolekcjonerskich poświęconych Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu twórcy Polski odrodzonej, niepodległej i demokratycznej.

#

Józef Piłsudski (1867-1935) polityk, mąż stanu, żołnierz, działacz niepodległościowy. Jako wielka indywidualność, wycisnął co nie jest dane wielu swoje piętno na historii Polski. Już za życia był owiany legendą. Jest wciąż symbolem odrodzenia Polski (Garlicki 2017).

#

Józef Piłsudski był fundatorem i patronem utworzonego w 1929 r. Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego w Warszawie. Na mocy Ustawy Sejmowej z dniem 23 sierpnia 1938 r. CIWF został przekształcony w wojskową szkołę akademicką pod nazwą Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego. Po latach wojny i odbudowy AWF dwa razy zmieniał swojego patrona. Dnia 8 czerwca 1990 r. Sejm RP przywrócił Uczelni imię patrona z 1938 r. na AWF Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

Dnia 22 listopada 1918 r. Józef Piłsudski objął stanowisko Naczelnika Państwa, sprawując jednocześnie naczelne dowództwo sił zbrojnych. Po wyborach parlamentarnych Sejm Ustawodawczy (1919 r.) powierzył Piłsudskiemu dalsze sprawowanie funkcji Naczelnika Państwa.

Monety z wizerunkiem Marszałka Józefa Piłsudskiego przedstawiają najczęściej profil głowy ustawionej lewą lub prawą stroną i na wprost oraz popiersie. Komendant pokazany jest również na koniu w otoczeniu żołnierzy piechoty polskiej (tabela 1 i ryc. 1-14).

#

50 000 zł Ni

Rycina 1. Józef Piłsudski (1988)

50 000 zł Ag

Rycina 2. Józef Piłsudski (1988)

100 000 zł Ag

Rycina 3. Józef Piłsudski (1990)

200 000 zł Ag

Rycina 4. Józef Piłsudski (1990)

200 000 zł Au (1990)

500 000 zł Au (1990)

1 000 000 zł Au (1990)

Rycina 5. Marszałek Piłsudski (ten sam wizerunek na trzech monetach)

2 zł CuAl5Zn5Sn1 (1995)

Rycina 6. 75. Rocznica Bitwy Warszawskiej

20 zł Ag (1995)

Rycina 7. 75. Rocznica Bitwy Warszawskiej

50 zł Au (2008)

Rycina 8. 90. Rocznica odzyskania niepodległości

200 zł Au (2008)

Rycina 9. 90. Rocznica odzyskania niepodległości

10 zł Ag (2009)

Rycina 10. 95. Rocznica wymarszu Pierwszej Kompanii Kadrowej

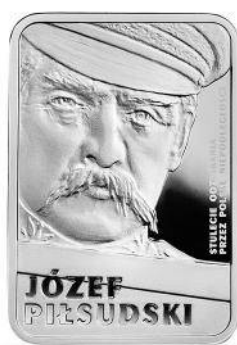
2 zł CuAl5Zn5Sn1 (2009)

Rycina 11. 95. Rocznica wymarszu Pierwszej Kompanii Kadrowej

20 zł Ag (2010)

Rycina 12. 90. Rocznica Bitwy Warszawskiej

10 zł Ag (2015)

Rycina 13. Stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości – Józef Piłsudski

100 zł Au (2015)

Rycina 14. Stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości – Józef Piłsudski

Po 1989 r. w odrodzonej i demokratycznej Polsce ukazały się trzy banknoty kolekcjonerskie z wizerunkiem postaci Józefa Piłsudskiego 10 zł (2008 r.), 20 zł (2014 r.) oraz 20 zł (2018 r.).

W 90. rocznicę odzyskania niepodległości NBP wyemitował banknot kolekcjonerski o nominale 10 zł.

Banknot został wprowadzony do obiegu 20 października 2008 r.

Głównymi elementami graficznymi strony przedniej jest popiersie Józefa Piłsudskiego oglądane z profilu oraz widok Pałacu Belwederskiego – siedziby Naczelnika Państwa w latach 1918-1922, a od 1926 r. do 1935 r. rezydencji Marszałka.

Rycina 15. Wizerunek banknotu 10 zł

Na odwrotnej stronie banknotu umieszczono wizerunek Orła Białego według wzoru z 1919 r. Obok znajduje się Kielecki pomnik Czynu Legionowego, zwany „Czwórką Strzelecką”, przedstawiający postacie czterech maszerujących w szyku legionistów.

Rycina 15. Wizerunek banknotu 10 zł

W 100. rocznicę utworzenia Legionów Polskich NBP wyemitował banknot kolekcjonerski o nominale 20 zł.

Banknot został wprowadzony do obiegu 5 sierpnia 2014 r.

Na stronie przedniej banknotu umieszczono wizerunek Marszałka Józefa Piłsudskiego, Orła w koronie raz Pałac Belwederski.

Rycina 16. Wizerunek banknotu 20 zł

Na stronie odwrotnej znajdują się wizerunki: Krzyża Wielkiego Orderu Virtuti Militari (z gwiazdą), nadany Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu, odznaki I Brygady Legionów Polskich oraz orzełka legionowego.

Rycina 16. Wizerunek banknotu 20 zł

Dnia 31 sierpnia 2018 r. NBP wprowadził do obiegu banknot NIEPODLEGŁOŚĆ – STULECIE ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI, O NOMONALE 20 ZŁ.

Na przedniej stronie banknotu zamieszczony jest wizerunek Józefa Piłsudskiego, odznaka pamiątkowa 1 Brygady Legionów, napis „niepodległa” odwzorowany z rękopisu Józefa Piłsudskiego. Jest on zarazem logotypem programu obchodów 100-lecia niepodległości Polski.

Rycina 17. Wizerunek banknotu 20 zł

Na odwrotnej stronie banknotu dominują barwy narodowe oraz orzeł legionowy, trzymający w szponach tarczę Amazonek z literą S (strzelcy). Wokół niego umieszczono napis RZECZPOSPOLITA POLSKA.

Rycina 17. Wizerunek banknotu 20 zł

Dnia 7 listopada 2018 r. NBP wprowadził do obiegu unikalne monety w kształcie KULI z napisem „100. rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości”:

2018 zł (Au) – kształt kuli

100 zł (Ag) – kształt kuli

2018 zł (Au) – kształt kuli

Próba	Stempel	Wymiary	Masa	Nakład
Au 999,9	lustrzany/zwykły	Ø 27,85	217,70 g	do 100

100 zł (Ag) – kształt kuli

Próba	Stempel	Wymiary	Masa	Nakład
Ag 999	lustrzany/zwykły	Ø 34,00	217,70 g	do 1 918

Piśmiennictwo:

1. Brzyska A. (2018) Zanim pojawił się złoty – cz. I. NBP Centrum Pieniądza. Warszawa, s. 12-14
2. Czaplicki Z. (2011) Polskie monety olimpijskie. Polskie Towarzystwo Numizmatyczne. Warszawa
3. Cywiński H. (1992) Pieniądz. Przegląd encyklopedyczny. Warszawa
4. Dulnicz M. (2018) Śladami niepodległości. NBP Centrum Pieniądza. Warszawa, s. 10- 13
5. Fischer A., Łanowy A. (2010) Katalog popularnych banknotów polskich. Wydawnictwo Fischer. Bytom
6. Fischer A., Łanowy A. (2017) Katalog monet polskich. Wydawnictwo Fischer. Bytom
7. Garlicki A. (2017) Józef Piłsudski 1867-1935. Znak Horyzont. Kraków
8. Kaliński J. (2000) Zarys historii gospodarczej XIX i XX wiek. Warszawa
9. Kiersnowski R. (2006) Moneta – świadek historii. Polskie Towarzystwo Numizmatyczne. Warszawa
10. Kowalski M. (1998) Vademecum kolekcjonera monet i banknotów. Wrocław - Warszawa
11. Narodowy Bank Polski (2016)(2017) Centrum Pieniądza. Monety okolicznościowe i kolekcjonerskie – metryczka monet. Warszawa
12. Narodowy Bank Polski (2015) Monety i banknoty kolekcjonerskie. Warszawa
13. Szalkiewicz W.K. (2012) Kopernik i pieniądze. Olsztyn
14. Strony internetowe:
 - www.nbp.pl/monety
 - www.nbp.pl
 - www.nbp.pl/centrumpieniadza
 - www.facebook.com/NarodowyBankPolski
 - www.youtube.com/NBPtv
 - www.twitter.com/nbppl

Tabela 1. Monety z wizerunkiem postaci Józefa Piłsudskiego 1988-2015

Lp.	Rok	Motyw stempla monety	Nominał zł	Metal	Średnia mm	Masa g	Brzeg	Nakład
1.	1988	Józef Piłsudski – 70. Rocznica odzyskania niepodległości	50 000	Ni	35	18,6	gładki	500
2.	1988	Józef Piłsudski – 70. Rocznica odzyskania niepodległości	50 000	Ag 750	35	19,3	gładki	20 000
3.	1990	Marszałek Piłsudski	100 000	Ag 999	39	31,1	ząbkowany	10 000
4.	1990	Marszałek Piłsudski	200 000	Ag 999	65	155,5	ząbkowany	10 000
5.	1990	Marszałek Piłsudski	200 000	Au 999	32	31,1	ząbkowany	10
6.	1990	Marszałek Piłsudski	500 000	Au 999	39	62,2	ząbkowany	16
7.	1990	Marszałek Piłsudski	1 000 000	Au 999	65	373,2	ząbkowany	1
8.	1995	75. Rocznica Bitwy Warszawskiej	2*	MN	29,5	10,8	ząbkowany	300 000
9.	1995	75. Rocznica Bitwy Warszawskiej	20	Ag 925	38,61	31,1	gładki	20 000
10.	2008	90. Rocznica odzyskania niepodległości	50	Au 900	18	3,13	gładki	8 800
11.	2008	90. Rocznica odzyskania niepodległości	200	Au 900	27	15,5	gładki	10 000

12.	2009	95. Rocznica wymarszu Pierwszej Kompanii Kadrowej	10	Ag 925	32	14,14	gładki	50 000
13.	2009	95. Rocznica wymarszu Pierwszej Kompanii Kadrowej	2	CuAl5Zn5Sn1	27	8,15	zwykły	1 000 000
14.	2010	90. Rocznica Bitwy Warszawskiej	20	Ag 925	38,61	28,4	gładki	50 000
15.	2015	Stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości – Józef Piłsudski	10	Ag 925	22,4 x 32	14,14	gładki	30 000
16.	2015	Stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości – Józef Piłsudski	100	Au 900	21	8	gładki	2500

*Po denominacji od 1995 r.

Źródło: NBP. Centrum Pieniądza 2018 r. Warszawa

Fischer. Katalog monet polskich 2017 r. Bytom

Tabela 2. Wizerunek postaci Marszałka Józefa Piłsudskiego na banknotach kolekcjonerskich – 2008- 2014

Lp.	Rok	Motywy na stronach banknotu	Nominał zł	Wymiary	Nakład szt.	Projektant
1.	2008	<p>Na przedniej stronie banknotu widnieje popiersie Józefa Piłsudskiego oglądane z profilu. W części centralnej znajduje się widok Pałacu Belwederskiego – siedziby Naczelnika Państwa w latach 1918-1922, a od 1926 r. do 1935 r. rezydencja Marszałka.</p> <p>Na tej stronie banknotu znajduje się godło Rzeczypospolitej Polskiej oraz nominał.</p> <p>Na stronie odwrotnej banknotu umieszczono wizerunek Orła Białego według wzoru z 1919 r. Z boku znajduje się kielecki pomnik Czynu Legionowego, symbolizujący postacie czterech maszerujących w szyku legionistów.</p>	10	138 x 69 mm	80 000	Maciej Kopecki
2.	2014	<p>Na przedniej stronie banknotu umieszczono wizerunek Józefa Piłsudskiego. W środku banknotu znajduje się godło Rzeczypospolitej Polskiej oraz nominał.</p> <p>Na stronie odwrotnej znajdują się: Krzyż Wielkiego Orderu Virtuti Militari (z gwiazdą) nadany Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu, odznaki I Brygady Legionów Polskich oraz orzełka legionowego.</p>	20	147 x 67 mm	50 000	Andrzej Heidrich

		Banknot upamiętnia 100. Rocznicę utworzenia Legionów Polskich				
3.	2018	<p>Na przedniej stronie banknotu zamieszczony jest portret Józefa Piłsudskiego w legionowym mundurze. Fragment noty adresowanej przez Józefa Piłsudskiego do mocarstw o odrodzenie niepodległej, suwerennej i demokratycznej Polski. Odwołaniem do tematyki legionowej jest także odznaka pamiątkowa 1 Brygady Legionów oraz odznaka Polskiej Organizacji Wojskowej. Uzupełnieniem przedniej strony banknotu jest schematyczne przedstawienie Orderu Odrodzenia Polski z wygrawerowaną datą 1918, a także napis „niepodległa”, odwzorowany z rękopisu Józefa Piłsudskiego. Jest on zarazem logotypem programu obchodów 100-lecia niepodległości Polski.</p> <p>Na odwrotnej stronie banknotu dominują barwy narodowe oraz orzeł legionowy, trzymający w szponach tarczę Amazonek z literą S (strzelcy). Wokół niego umieszczono napis RZECZPOSPOLITA POLSKA. Jest to nawiązanie do okolicznościowych monet 5 i 10 złotych z 1934 roku wybitnych z okazji 20 rocznicy wymarszu Pierwszej Kompanii Kadrowej.</p>	20	150 x 77 mm	50 000	Agnieszka Próchniak

Źródło – Narodowy Bank Polski. Centrum Pieniądza 2018 r.

Banknoty zostały wyprodukowane na zlecenie NBP przez Polską Wytwórnę Papierów Wartościowych S.A. w Warszawie